

Selján Péter

Oroszország és a szíriai polgárháború

A szíriai polgárháború napjainkban a közel-keleti térség egyik meghatározó, már több mint öt éve húzódo, 300 ezernél is több halálos áldozattal járó válsága, mely a jelek szerint új lehetőséget biztosított Oroszország számára a hidegháború után elvesztett közel-keleti jelenlétének újjáélesztésére. A tanulmány arra tesz kísérletet, hogy röviden összefoglalja Oroszországnak a szíriai polgárháború alakulásában betöltött szerepét, valamint olyan kérdésekre keresi a választ, hogy mi lehetett a 2015-ös orosz katonai beavatkozás fő motivációs rugója, azt Moszkva milyen politikai elképzelés, illetve stratégia mentén hajtotta végre, és miért végződnek sorra kudarcokkal az Egyesült Államok és Oroszország által kötött szíriai tűzszüneti megállapodások.

Kulcsszavak: Oroszország, Szíria, polgárháború, Közel-Kelet, Iszlám Állam

Selján Péter: *Russia and the Syrian civil war*

After more than five years now, the Syrian civil war has become the defining crisis of the Middle East region, claiming more than 300.000 lives, while giving an opportunity to Russia to reassert its previously lost presence in the region. The author aims at summing up Russia's role in the Syrian civil war, searching for answers to questions like what could be the main motivational factor behind the Russian military intervention in 2015, what policy or strategy was followed then, and why do Syria's ceasefires keep collapsing?

Keywords: *Russia, Syria, civil war, Middle East, Islamic State*

A szíriai polgárháború szereposztása

Szíria az utóbbi években a regionális hatalmi harc középpontja lett. A kormányerők ellen harcoló ellenzéknek támogatják az Egyesült Államok és szövetségesei, köztük például a „síita félhold” terjeszkedésének feltartóztatásában érdekelt öböl menti olajmonarchiák (kiemelten Szaúd-Arábia, Katar), továbbá Izrael, Törökország és Jordánia. Velük szemben a szíriai rezsim mellett áll Irán, a libanoni Hezbollah, a külső támogatók szerepében pedig Kína és Oroszország.¹ Moszkva szíriai polgárháborúban játszott szerepének vizsgálatához érdemes bevezetésként röviden – a teljesség igénye nélkül – áttekinteni az egyes regionális szereplők Szíriához fűződő viszonyát, illetve a polgárháború alakításában elfoglalt helyét.

Oroszországnak a szíriai polgárháborúban betöltött szerepe nem elemezhető anélkül, hogy megnéznénk fő riválisa, az Amerikai Egyesült Államok regionális helyzetét. Az Obama-adminisztráció már a konfliktus elején világossá tette, hogy Bassár el-Aszad elnököt

¹ GAZDIK Gyula: Szíria az „arab tavasz” sodrában, *Nemzet és Biztonság*, 5. évf., 2012/4, 113. o.

terheli a felelősség a szíriai polgárháború kialakulásáért, az elkövetett emberi jogi jogsértésekért, ezért távoznia kell a hatalomból.² Bár Washingtonban úgy látják, hogy csak tárgyalásokon keresztül elért politikai megoldás vethet véget a szíriai vérontásnak, az Egyesült Államok mégis katonai támogatást biztosít az ellenzéki erőknek, igaz, csak korlátozott mértékben, e döntés meghozatala pedig nem volt könnyű Obama elnök számára.³ Az amerikai vezetésű nemzetközi koalíció 2014 szeptembere óta folytat légi hadjáratot az Iszlám Állam és más dzsihadista terrororganizációk ellen Irakban és Szíriában,⁴ emellett pedig Washington egy 5400 fős szíriai ellenzéki erő kiképzésére és felfegyverzésére is kísérletet tett, ám ez a próbálkozása végül csúfos kudarcot vallott.⁵ Az utóbbi években az Obama-adminisztráció már nem hangsúlyozta annyira, hogy „Aszadnak mennie kell”, ami leginkább annak tudható be, hogy Washingtonban az Iszlám Állam elleni harc nyert prioritást.

Oroszország Aszad elnök egyik legfontosabb támogatója, mivel Moszkva számára gyakorlatilag a szíriai válság kimenetelén áll vagy bukik az orosz regionális befolyás jövője. Ezért Aszad elnök hatalomban tartása érdekében már több, az ENSZ BT elé terjesztett határozattervezetet is megvétőzött, és a nemzetközi közösség kritikája ellenére továbbra is jelentős fegyverszállítványokkal és katonai támogatással segíti a kormányerőket.⁶ Oroszország számára kulcsfontosságú a tartúzi kikötő megtartása, ami a fekete-tengeri orosz flotta egyetlen földközi-tengeri bázisa, valamint a latakiai orosz légibázishoz való hozzáférés megőrzése. 2015 szeptemberében Oroszország Aszad elnökkel egyeztetve légitámadásokat indított a terroristának tekintett célpontok ellen, melynek következtében a nyugati támogatást élvező ellenzéki erőket is légicsapások érték.⁷ Hónapokkal később Putyin elnök bejelentést tett, hogy az orosz katonai intervenció elérte a célját, így visszavonja a Szíriába küldött erők egy részét. Oroszország ezzel stabilan megvetette a lábát a térségben, és biztosította helyét a szíriai polgárháború rendezéséről szóló tárgyalásokon.

A szíriai kormányellenes tüntetések polgárháborúvá eszkalálódása óta Törökország rendszeresen bírálja az Aszad-rezsimet. Recep Tayyip Erdoğan török elnök korábban úgy fogalmazott, a szír lakosság számára elfogadhatatlan, hogy egy 350 ezer állampolgárának haláláért felelős diktátor maradjon az ország élén. Ankara a szíriai ellenzéki erők egyik fő támogatója, de azért is játszik fontos szerepet a válság rendezésében, mert törökországi menekülttáborokban lelt ideiglenesen menedékre több mint 2,7 millió⁸ szíriai menekült. Törökország a NATO második legnagyobb haderejével rendelkező tagállamként, így az

2 Scott WILSON, Joby WARRICK: *Assad must go, Obama says* [online], 2011. 08. 18. Forrás: washingtonpost.com [2016. 09. 26.].

3 Peter BAKER: *Heavy Pressure Led to Decision by Obama on Syrian Arms* [online], 2013. 06. 14. Forrás: nytimes.com [2016. 09. 30.].

4 U.S. Department of Defense: *Operation Inherent Resolve* [online] 2016. 09. 20. Forrás: defense.gov [2016. 09. 26.].

5 Michael D. SHEAR, Helene COOPER, Eric SCHMITT: *Obama Administration Ends Effort to Train Syrians to Combat ISIS* [online], 2015. 10. 09. Forrás: nytimes.com [2016. 09. 26.].

6 A Külügyi és Külgazdasági Intézet egyik elemzésében nyílt forrásokból összegyűjtött adatok szerint Oroszország 2015-ben 6 db Szu-24-es vadászbombázó repülőgépet, 12 db Szu-25-ös támadó repülőgépet, 12 db Szu-24-es vadászbombázót, 15 db Mi-8-as és Mi-24-es harci helikoptert, Sza-22-es légvédelmi rakétákat, T-90-es harckocsikat, BTR-82A típusú páncélozott szállító harcjárműveket, dróneszközöket és Ural típusú teherautókat szállított az Aszad-rezsimnek. PÓTI László, N. RÓZSA Erzsébet: *Oroszország Szíriában: nem második ukrán front*, Külügyi és Külgazdasági Intézet, *KKI-elemzések*, E-2015/38., 4. o.

7 BBC News: *Syria crisis: Where key countries stand* [online], 2015. 10. 30. Forrás: bbc.com [2016. 09. 26.].

8 UNHCR: *Syria Regional Refugee Response* [2016. 09. 29.].

Egyesült Államok szövetségeseiként is a szíriai polgárháború egyik fontos szereplője. Egy 2015 júliusában az Iszlám Állam által elkövetett robbantásos merényletet követően a török vezetés hozzájárult, hogy az Egyesült Államok vezette, Iszlám Állam elleni nemzetközi koalíció harci gépei török légibázisokról szállhassanak fel, miközben elítélik, hogy a koalíció támogatja a Szíriai Kurd Népvédelmi Egységeket (YPG), amit a Törökországban betiltott, Ankara mellett az Európai Unió és az Egyesült Államok által is terrorszervezetnek tekintett Kurd Munkáspárt (PKK) szíriai ágának tartanak. Ami számunkra még érdekes lehet, az a török–orosz kapcsolatok alakulása, ami igen izgalmasnak bizonyult a 2015-ös és 2016-os években. Korábban Ankara azzal vívta ki Szíria és Irán mellett Oroszország ellenszenvét is, hogy engedte a határain szabadon átszivárogni Szíriába a szélsőséges iszlamistákat. A török–orosz kapcsolatok az igazi mélypontra azonban csak 2015 novemberében egy orosz harci gép lelövése miatt jutottak, de csak rövid időre, mert a feleknek már 2016 nyarán sikerült helyreállítaniuk a kétoldalú kapcsolatokat,⁹ amit akkor egyesek az évek óta húzódó szíriai polgárháború egyik lehetséges fordulópontjaként értékelték.¹⁰ A török külügyminiszter 2016 augusztusában egy sajtótájékoztatón már úgy fogalmazott, hogy a szíriai konfliktus rendezése nem lehetséges Oroszország és Irán részvétele nélkül, Ankara pedig mindkét országgal javítani szeretné kapcsolatait.¹¹

A perzsa állammal kapcsolatban itt érdemes megjegyezni, hogy a régióban fontos regionális hatalmi szerepet betöltő Irán komoly erőfeszítéseket tett az Aszad-rezsim bukásának elkerülése érdekében. A kormányerők részére küldött katonai tanácsadók és fegyverszállítmányok mellett hitelkeretek és olajszállítmányok biztosításával segítette Damaszkuszt.¹² Aszad elnök Teherán egyik fő arab szövetségese a térségben, Szíria pedig fontos összekötő kapocs a libanoni síita Hezbollah és Irán között. Sajtóhírek szerint a perzsa állam befolyásának köszönhető, hogy a Hezbollah fegyvereket küldött Nyugat-Szíriába az Aszad-rezsim megsegítésére, s a szíriai kormányerők oldalán a síita szent helyeket megvédeni szándékozó iráni és iraki fegyveresek is harcolnak.

Szíria – a függetlenségtől a polgárháborúig

A Népszövetség ideje alatt Szíria francia mandátumterület volt, függetlenségét csak a második világháború után, 1946 áprilisában nyerte el. Önállóságának első évtizedeit autokratikus kormányzási ciklusok, hatalmi harcok és rendszeresen kiújuló politikai instabilitás jellemezték. Szíria részt vett az első arab–izraeli háborúban (1948), majd az 1949-es katonai hatalomátvételt követően az 1954-es választásokig katonai diktatúrák váltották egymást az országban, 1951-től az Egyesült Államok támogatásával. Az arab nacionalizmus erősödése nyomán 1958-ban Szíria részt vett az Egyesült Arab Köztársaság megalá-

9 Tim HUME: Turkey's Erdogan, Russia's Putin reset relationship after jet shootdown [online], 2016. 08. 09. Forrás: edition.cnn.com [2016. 09. 29.].

10 Erika SOLOMON, Kathrin HILLE: Turkey and Russia reassess role in Syria [online], 2016. 07. 01. Forrás: ft.com [2016. 09. 30.].

11 Press TV: No lasting solution to Syria crisis without Russia, Iran: Turkey [online], 2016. 08. 19. Forrás: presstv.com [2016. 09. 29.].

12 The Jerusalem Post: Iran spending billions to back Assad [online], 2015. 06. 11. Forrás: jpost.com [2016. 09. 29.].

kításában, amelyből végül 1961-ben kilépett.¹³ A napjainkig fennálló politikai struktúra a Baász Párt (Arab Újjászületés Szocialista Párt) 1963-as hatalomátvételét követően alakult ki, mely az 1947-es alapokmánya szerint az arabok egyesítését tartotta fő feladatának. Ezt követően a harmadik arab–izraeli háborúban (1967) Szíria elveszítette a Golán-fennsíkot. Az 1970-es évek elejére egy túlsúlyos elnöki intézménnyel párosuló hegemonisztikus pártrendszer alakult ki az országban, a második világháborút követő két évtizedes szunnita politikai dominanciát pedig a korábbi védelmi miniszter, Háfez el-Aszad párton belüli hatalomátvételével (1970. november 13.) egy alavita hatalmi elit dominanciája váltotta fel, amivel kezdetét vette az Aszad-klán uralma.¹⁴

Aszad elnök az elődeihez hasonlóan továbbra is Nyugat-ellenes külpolitikát folytatott, melynek középpontjában szintén az arab nacionalizmus és a Nagy-Szíria-elképzelés állt. Egyiptommal összefogva a Golán-fennsík visszaszerzésének céljából 1973-ban megtámadta Izraelt (negyedik arab–izraeli háború), amelyet követően az izraeli–szíriai csapatészváltásztási egyezmény (1974) értelmében Izrael kivonult a Golán-fennsík nagy részéről, a terület izraeli megszállás alatt álló részéről azonban a mai napig sem született megállapodás.¹⁵ Szíria az iraki–iráni háború (1980–1988) idején Irán egyik fő szövetségesevé vált, a perzsa állam partnerségére pedig a már említett Golán-fennsík nagy részének elvesztése miatt is szüksége volt. A libanoni polgárháború (1975–1990) kirobbanását követően a status quo megváltoztatásának megakadályozása érdekében 1976 júniusában a szíriai hadsereg egységei bevonultak Libanonba, s csak 2005-ben vonták ki őket. A Libanonban 1982-ben lezajló ötödik arab–izraeli háború után a szíriai–iráni közreműködéssel létrehozott síita Hezbollah később fontos szövetséges lett Szíria számára.¹⁶

Háfez el-Aszad halálát követően fia, a korábban Londonban orvosi tanulmányokat folytató, mindössze 34 éves Bassár el-Aszad vette át a hatalmat egy ehhez szükséges alkotmánymódosítás után. A fiatal elnök által irányított Szíria számára a terrorizmus elleni háború megindítása, valamint a szomszédos Irak amerikai megszállása új helyzetet teremtett, így nem kerülhetett sor a korábban eltervezett politikai reformjaira. Rafík al-Haríri volt libanoni miniszterelnök 2005. februári meggyilkolása is fokozta Szíria elszigetelődésének folyamatát, hiszen az ügyben Szíriára is a gyanú árnyéka vetült. Bár Aszad 2005 áprilisában elrendelte a szíriai katonai egységek kivonását Libanonból, 2006 nyarán azonban Izrael és a Hezbollah között kirobbant a második libanoni háború, amely csak tovább élezte a feszültséget Szíria, Libanon és a zsidó állam között.¹⁷

Az „arab tavasz” tiltakozó hullámának kiindulásakor, 2011 januárjában már nagyjából látható volt, hogy a folyamat elsősorban a politikai alrendszer átalakítására irányul, és a szíriai vezetés feltehetően tisztában is volt az abban rejlő veszélyekkel. Az Aszad-rezsim ugyanakkor a nyilvánosság előtt igyekezett olyan benyomást kelteni, hogy Szíriát elkerülik majd a nagyobb horderejű tiltakozások, és az ország stabil marad. A tiltakozási hullám végül március 15-én érte el Szíriát. Az országszerte tartott tüntetéseken a szunnita több-

13 HORVÁTH Jenő (szerk.): *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 580.

14 GAZDIK: Szíria az „arab tavasz” sodrában, *i. m.*, 115.

15 HORVÁTH: *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*, *i. m.*, 581.

16 GAZDIK: Szíria az „arab tavasz” sodrában, *i. m.*, 116.

17 *Uo.*, 117.

ségű tiltakozók többek között a politikai foglyok elengedését, az emberi és az állampolgári jogok biztosítását követelték, de az Aszad család korrupciója elleni tiltakozás is jelentős mértékű volt. Aszad először a biztonsági erők, a Sabiha félkatonai szervezet és a testvére által irányított 4. hadosztály segítségével próbálta megfékezni a tüntetéseket, ám látva ezek elégtelenségét, egyre többször vetette be a hadsereg erőit is, kockáztatva a szunnita katonák átállítását a felkelők oldalára, amire végül nem került sor tömeges mértékben. Mindközben a korábbi gazdaságpolitika haszonélvezőiként a szunnita gazdasági-kereskedelmi elit meghatározó csoportjai továbbra is kitartottak Aszad mellett. 2011. március 30-án a parlament előtt Aszad már elismerte, hogy Szíria sem szigetelődhet el az arab világban zajló eseményektől.¹⁸

Az orosz-szíriai kapcsolatok

Szíria és Oroszország kapcsolata az egyik leghosszabb múltra visszatekintő viszony a közel-keleti régióban.¹⁹ A két ország között Szíria 1946-os függetlenné válása óta áll fenn diplomáciai kapcsolat, az orosz vezetés és az Aszad család pedig több mint negyven éve ápol jó kapcsolatokat egymással. A Szovjetunió már a hidegháború elején, az 1950-es években Szíria fő fegyverszállítója és hű szövetségese lett az Egyesült Államokkal szemben, s ezt a szoros kapcsolatot 1972-ben egy biztonsági együttműködési megállapodással is megerősítette. Az 1973-as arab-izraeli háborút követően a két ország között politikai-katonai szövetség épült ki, melynek eredményeként Moszkva és Damaszkusz 1980-ban barátsági szerződést, 1983-ban pedig nukleáris együttműködési megállapodást kötött. Ennek a stratégiai kapcsolatnak az egyik fő jelképe lett a tartúsi orosz haditengerészeti bázis, melyet Moszkva 1971-től bérel Szíriától, biztosítva az orosz haditengerészet földközi-tengeri jelenlétét. A szovjet-szíriai kapcsolatokban gyakorlatilag csak Gorbacsov hatalomra kerülésével következett be jelentős fordulat 1985-től kezdődően, amikor Moszkva csökkentette a Szíriának nyújtott katonai és gazdasági támogatás mértékét, így a fegyverszállítások volumene és a katonai tanácsadók létszáma is megfeleződött, s ezzel megszakadt a két ország évtizedes múltra visszatekintő biztonsági kapcsolata. A tartúsi haditengerészeti kikötő azonban az 1971-es megállapodás értelmében a Szovjetunió felbomlását követően is Oroszország rendelkezésére állt, melynek bővítésére Moszkva Szíria tartozásainak nagy részét elengedve 2005-ben kapott engedélyt, bár annak fejlesztésére az 1980-as évek óta nem költött.²⁰

A Szovjetunió felbomlásával Oroszország közel-keleti jelenléte, a térségben betöltött szerepe gyakorlatilag lenullázódott, és csak a 2000-es évek elején kezdett el ismét belefolyani a régió eseményeibe. Közel-keleti befolyásának növelése érdekében Moszkva bekapcsolódott az arab-izraeli békefolyamatba, az iráni atomvitába, és jó kapcsolatokat igyekezett kiépíteni a térség országaival. Oroszország ezzel a saját pozícióinak erősítése mellett az Egyesült Államok regionális befolyását is gyengíteni akarta. A közel-keleti országokkal fenntartott kapcsolatok erősítését Oroszország muzulmán lakosságának növekedése is

18 *Uo.*, 118–119.

19 Andrej KREUTZ: *Syria: Russia's Best Asset in the Middle East*, IFRI, *Russie.Nei.Visions* No. 55. [online], 2010. november. Forrás: ifri.org [2016. 09. 20.].

20 PÓTI, N. RÓZSA: *Oroszország Szíriában: nem második ukrán front*, *i. m.*, 3. o.

sürgette, mivel Moszkva az iszlám központjának tekinti a Közel-Keletet, és az ottani szerepvállalással igyekszik csökkenteni az iszlám radikalizmus terjedését Oroszországban. Mindezek mellett azonban Moszkva számára a Közel-Kelet térsége csak másodlagos fontosságú maradt.²¹

Szíria számára az orosz támogatás azt követően vált kulcsfontosságúvá, hogy nemzetközileg elszigetelődött Rafik Haríri 2005. februári meggyilkolása miatt, melyet megelőzően ráadásul 2004-től és 2006-tól több amerikai és európai uniós gazdasági szankció is életbe lépett Szíriával szemben. Ám Oroszország politikai védelme ezekben az időkben csak annyit jelentett, hogy az orosz ENSZ-nagykövetség csak olyan BT-határozatokat támogott, amelyek nem tartalmaztak szankciókat Szíriával szemben.²² A következő években viszont fokozódott a két ország katonai együttműködése, és a fegyvereladások volumene is megnőtt. 2006 és 2011 között az orosz–szír fegyverszállítások értéke elérte az 5,5 milliárd dollárt, így Oroszország biztosította a szíriai fegyverimport 78%-át, miközben több ezer szíriai katonatiszt orosz intézményekben kapott kiképzést, és több mint 2000 orosz tanácsadó segítette a szír hadsereget.²³

Oroszország és a szíriai arab tavasz

Az arab tavaszt Moszkvában egyesek a nyugati országok háttértevékenységének következményeként, mások az Egyesült Államok közel-keleti pozícióit meggyengítő – tehát Oroszország számára kedvező – folyamatként, míg egy „pragmatikus merkantilista” kör az orosz hadiipart és az energetikai szektort veszélyeztető jelenségként értékelték.²⁴ Abban viszont mindenki egyetért, hogy az arab tavasz eseményei közül a szíriai válság érintette a legérzékenyebben Oroszországot az orosz fegyverexport és a tartúsi haditengerészeti bázis mellett leginkább az iszlám radikalizmus terjedése, azaz az iszlamisták észak-kaukázusi és a közép-ázsiai befolyásának megerősödése miatt.²⁵

Az észak-kaukázusi régióban ugyanis az utóbbi két évben jelentősen csökkent az erőszakos cselekmények száma, ami részben annak tudható be, hogy a térségben két évtizede tartó konfliktusban²⁶ részt vevő radikális fegyveresek közül sokan csatlakoztak a Szíriában és Irakban harcoló külföldiek táborához.²⁷ 2015 júniusában valamennyi észak-kaukázusi felkelőcsoport hűséget fogadott az Iszlám Államnak,²⁸ amellyel Oroszország így közvetle-

21 TÁLAS Péter, VARGA Gergely: *Stratégiai törekvések a szíriai válság kapcsán II.*, *Nemzet és Biztonság*, 6. évf., 2013/1–2, 72–73. o.

22 Lásd az ENSZ BT 1595. és az azt felváltó 1636. határozatát.

23 TÁLAS, VARGA: *Stratégiai törekvések a szíriai válság kapcsán II.*, i. m., 77.

24 *Uo.*, 73–74. o.

25 Ruslan PUKHOV: *Why Russia Is Backing Syria* [online], 2012. 07. 06. Forrás: nytimes.com [2016. 09. 20.]

26 A Szovjetunió megszűnésével az észak-kaukázusi régió nagyobb része a Grúziához tartozó Abházia és Dél-Oszétia kivételével Oroszországhoz került. A föderációhoz tartozó észak-kaukázusi köztársaság Adige-föld, Karacsáj- és Cserkeszföld, Kabard- és Balkárföld, Észak-Oszétia, Ingusföld, Csecsenföld és Dagesztán. 1991 után a térség népei között máig tartó konfliktus alakult ki, melynek keretében súlyos fegyveres összecsapásokra és háborúkra is sor került. *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*, i. m., 210. o.

27 Az Iszlám Állam szélsőséges iszlamistái azzal toborozzák a fiatalokat, hogy minden muszlim számára kötelező az Iszlám Államhoz csatlakozni vagy a nevében harcolni. Az észak-kaukázusi térségből elcsábított fiatalok miatt Oroszország számára is szükségessé vált egy deradikalizációs stratégia kidolgozása.

28 AFP: *Russian Islamists pledge allegiance to IS* [online], 2015. 06. 24. Forrás: timesofisrael.com [2016. 09. 27.].

nül is harcban áll. Orosz tisztségviselők szerint 2015-ben több Iszlám Állam inspirálta terrorcselekményt is sikerült megelőzni, miközben a szélsőséges iszlamista szervezet megesküdött, hogy támadásokat fog végrehajtani Oroszország ellen, és magára vállalta a 2015 októberében a Sínai-félsziget felett 224 orosz utassal a fedélzetén Szentpétervárra tartó repülőgép felrobbantását.²⁹ Az International Crisis Group jelentése szerint az észak-kaukázusi dzsihad az utóbbi években a Közel-Keletre exportálódott – Oroszországnak új ellenségeket teremtve, az eleinte országos méretű problémát globális méretűvé szélesítve.³⁰

Szíria mindemellett kulcsfontosságú a közel-keleti status quo fenntartásához, mivel az Aszad-rezsim esetleges bukása, azzal párhuzamosan pedig Irán befolyásának csökkenése és a libanoni Hezbollah meggyengülése nagymértékben átrendeznék a politikai erőviszonyokat a térségben, ami hátrányosan érintené Oroszországot. Moszkva ebben az esetben akár ki is szorulhatna a közel-keleti térségből. Az orosz vezetés ugyanakkor sokáig abban reménykedett, hogy Aszad elnök képes lesz úrrá lenni a helyzeten, miközben tisztában volt vele, hogy minél tovább tart ki a szíriai kormány mellett, annál inkább szembekerül a nemzetközi közösséggel. A válság polgárháborúvá mélyülése végül komoly dilemma elé állította Oroszországot. Mihail Barabanov szerint Moszkva az arab tavasz egészére úgy tekint, mint egy folyamatra, amely bizonytalanabbá és kiszámíthatatlanabbá tette a közel-keleti térséget, a Szíriából való esetleges kiszorulása pedig a bipoláris korszakból megmaradt orosz nagyhatalmiság utolsó jelképének elvesztését jelentené.³¹ Oroszország szempontjából szerinte a fő kérdés az, hogyan tudná presztízsesvesztés nélkül elengedni az Aszad-rezsim kezét.

Az orosz vétók háttere

A nyugati szakértők Oroszországot általában a szíriai válság megoldásának egyik fő hátráltatójának látják. Ez már a konfliktus első éveiben is így volt, amikor még Moszkva nem volt különösebben befolyásos szereplője a közel-keleti eseményeknek, hiszen a térség nem volt olyan fontos Oroszország számára, mint például az orosz–amerikai vagy az orosz–európai kapcsolatok. Az orosz politikai vezetés ugyanakkor mindig is előszeretettel tüntette fel Oroszországot a tényleges súlyánál fontosabb szereplőként.³²

Burhan Ghalioun, Párizsban élő, szíriai származású professzor 2011 decemberében a Szíriai Nemzeti Tanács (Syrian National Council – SNC) elnökeként egy, a *Wall Street Journal* amerikai hírlapnak adott interjúban kifejtette, hogy amennyiben Moszkva megfelelő garanciákat kapna arra, hogy a tervezett humanitárius folyosó kialakítása és egy repüléstilalmi zóna létrehozása nem vezet majd katonai intervencióhoz, akkor az ENSZ Biztonsági Tanácsában sem kellene orosz tiltakozásra számítani. Mindemellett Ghalioun biztosította arról Moszkvát, hogy egy esetleges humanitárius intervenció összes lépésébe

29 Andrew ROTH: [Russia confirms Sinai plane crash was the work of terrorists](#) [online], 2015. 11. 17. Forrás: washingtonpost.com [2016. 09. 27.].

30 International Crisis Group: [The North Caucasus Insurgency and Syria: An Exported Jihad?](#) Europe Report N238, Brussels [online], 2016. 03. 16. Forrás: crisisgroup.org [2016. 09. 27.].

31 Mikhail BARABANOV: *Russian Interests in Syria: Myths and Reality*, *Moscow Defence Brief*, 30. évf., 2012/4.

32 TÁLAS, VARGA: *Stratégiai törekvések a szíriai válság kapcsán II.*, i. m., 71.

be lesz vonva.³³ Oroszország ugyanis attól tartott, ha az ENSZ BT-ben zöld utat ad a szíriai válság rendezését szolgáló, végül 2012 januárjában előterjesztett béketervnek, akkor megismétlődhet a líbiai forgatókönyv: külső beavatkozással megdöntik Aszad hatalmát, ami súlyosan sértené Oroszország stratégiai érdekeit. Az orosz ENSZ-nagykövet ennek megfelelően a rezsimváltást elutasítva következetesen a békés rendezés szükségességét hangsúlyozta.³⁴

A szíriai válság kezelése Oroszország, Kína és Irán támogatása nélkül nehezen képzelhető el. Az ENSZ BT Líbiára vonatkozó 1973. számú határozatát követő NATO-műveletek után azonban már nem lehet számítani Oroszország és Kína támogatására a Bassár el-Aszad elleni hatékony fellépésben, ugyanis a két vétójoggal rendelkező BT-tag minden olyan határozattervezetet elutasít, amely szerintük a rezsimváltást célozza.³⁵ Erre először 2011. október 4-én került sor, amikor egy olyan határozattervezet ellen tiltakozott Moszkva és Peking, amely szankciókkal fenyegette meg az Aszad-rezsimet, ha nem állítja le a tüntetésekkel szembeni erőszakos fellépéseket.³⁶ Pár hónappal később, 2012. február 4-én pedig egy, a nyugati és arab országok által is támogatott, Szíriát elítélő, Aszadot pedig távozásra felszólító határozattervezet elfogadását akadályozta meg az orosz és a kínai ENSZ-nagykövet.³⁷ 2012. július 19-én ismét elbukott egy határozattervezet Oroszország és Kína miatt, amely további szankciókat helyezett volna kilátásba a szíriai kormánnyal szemben, sőt, nemzetközi katonai beavatkozás lehetőségét sem zárta ki, amennyiben az Aszad-rezsim a rendszerellenes megmozdulásokat továbbra is katonai erővel, olykor nehézfegyverek bevetésével igyekszik leverni.³⁸ A legutóbbi orosz–kínai vétóra a szíriai polgárháborúval kapcsolatban 2014. május 22-én került sor, amikor a konfliktus során a szíriai kormány által elkövetett nemzetközi humanitárius és emberi jogi jogsértések miatt a BT a Nemzetközi Büntetőbíróság elé kívánta utalni a szíriai válság ügyét.³⁹ A diplomáciai lehetőségek korlátozottságával tehát az Egyesült Államokban egyre inkább előtérbe került a szíriai ellenzék gyakorlati támogatásának lehetősége, illetve szükségessége.

A katonai beavatkozás

2011 elején, mikor az „arab tavasz” elérte Szíriát, alig volt negyven orosz katona a tartúsi bázison, a damaszkuszi orosz nagykövetség pedig nem mutatott kiemelkedő aktivitást más hatalmak nagykövetségeihez képest. Az utóbbi években azonban az orosz szerepvállalás komoly „evolúción” ment keresztül, és meghatározó katonai jelenlétté változott, így 2016 őszén körülbelül 4000 katona, valamint biztonsági szakértők és tengerészgyalogosok tartózkodhattak Szíriában. Egyes szakértők szerint ezzel Oroszország már kettős szerepet játszik: egyfelől összefogja a szíriai kormányerők és Irán részvételével alkotott szövetség-

33 The Wall Street Journal: [Syria Opposition Leader Interview Transcript](#) [online], 2011. 12. 02. Forrás: wsj.com [2016. 09. 19.].

34 United Nations Security Council: [6711th meeting](#) [online], 2012. 02. 04. Forrás: securitycouncilreport.org [2016. 09. 19.].

35 Lásd az ENSZ Biztonsági Tanácsának vétólistáját: United Nations Security Council: [Vetoes](#) [2016. 09. 24.].

36 United Nations Security Council: [6627th meeting](#) [online], 2011. 10. 04. Forrás: un.org [2016. 09. 24.].

37 United Nations Security Council: [6711th meeting i. m.](#)

38 United Nations Security Council: [6810th meeting](#) [online], 2012. 07. 19. Forrás: un.org [2016. 09. 24.].

39 United Nations Security Council: [7180th meeting](#) [online], 2014. 05. 22. Forrás: un.org [2016. 09. 24.].

get, koordinálva és támogatva a műveleteiket, másrészt igyekszik az Egyesült Államokkal szemben a szíriai polgárháború rendezésének részese lenni a nemzetközi porondon.⁴⁰

Az orosz törvényhozás 2015. szeptember 30-án hagyta jóvá, hogy Putyin elnök az orosz fegyveres erőket Aszad elnök kérésére bevethesse Szíriában „a terror szervezetek megfékezése érdekében”. Az első bombázásokat orosz tisztségviselők elmondása szerint az Iszlám Állam állásai ellen hajtották végre, az Egyesült Államok szerint azonban a megfigyeléseik alapján az orosz légicsapásokra olyan területeken került sor, ahol minimális volt az Iszlám Állam fegyvereseinek jelenléte, így inkább az öbölországi és a nyugati szövetségesek által támogatott ellenzéki fegyveresek lehettek a célpont. Az orosz katonai intervenció bejelentésekor Moszkva világossá tette, hogy a beavatkozásra Aszad elnök beleegyezésével került sor, aki egy Putyinnak címzett hivatalos levélben kért katonai segítséget. Bár a hivatalos orosz álláspont továbbra is az maradt, hogy csak egy politikai megállapodás vethet véget a szíriai konfliktusnak, egyes elemzők arra a következtetésre jutottak, hogy ez az orosz lépés csak hátráltatni fogja a válság tárgyalásos úton történő rendezését.⁴¹

Moszkva beavatkozásának első hónapjaiban elég egyértelműen az volt a cél, hogy a katonai erejének fogyatkozásában kisebb vereségek sorozatát elszenvedő Aszad-rezsimet megmentse az összeomlástól, valamint eközben meggyengítse a mérsékelt (nem dzsihadista) ellenzéki erőket. Damaszkuszban ekkor úgy látták, hogy a mérsékelt ellenzéki erők visszaszorítása miatt megerősödő dzsihadisták által jelentett fenyegetés miatt az Egyesült Államok vezette koalíciónak nem lesz más választása, mint elfogadni Aszad elnök hatalmon maradását, és összefogni Oroszországgal a szélsőséges iszlamisták, azaz a közös ellenség ellen. A stratégia kockázatával ugyanakkor Moszkvában is tisztában voltak, hiszen az esetleges hosszú távú politikai rendezéshez mindenképpen szükség lenne a mérsékelt politikai ellenzékre a dzsihadista erőkkel szemben, ezért nem is lehetett cél a teljes felőrlésük. 2016. február 27-től azonban Oroszország változtatott a stratégián, és az Egyesült Államokkal kötött tűzszüneti megállapodás érdekében jelentős mértékben csökkentette az ellenzéki erők elleni támadásainak számát és intenzitását, és visszafogta a szíriai kormányerőket is, amivel teret adott a politikai rendezés lehetőségének.⁴²

Az intervenció célkitűzéseinek elérése érdekében Moszkva 4000 katonát, valamint 25 bombázót, 32 vadászbombázót, 8 vadászgépet, 12 támadó helikoptert és 4 szállítóhelikoptert vezényelt Szíriába. A Földközi-tenger partján hét hadihajót járőröztetett: egy tengeralattjárót, egy felderítőhajót, egy cirkálót és négy kisebb hadihajót. 2015 szeptember végétől 2016 március közepéig az orosz harci gépek 10 000 bevetést hajtottak végre, naponta átlagosan 60-74-et, sokkal kisebb költségekkel,⁴³ mint az Egyesült Államok vezette koalíció gépei.⁴⁴ Ugyanakkor megjegyzendő, hogy az orosz haderő egy 60-70 ezer fős részét jelenleg is leköti az ukrán válság, így Oroszország nem képes jelentős számú katonát hosszabb távon Szíriában állomásoztatni és ott nagyszabású műveleteket végrehajtani.

40 The National/Arabic News Digest: *Russia's engagement in Syria is escalating* [online], 2016. 09. 27. Forrás: thenational.ae [2016. 09. 29.].

41 BBC News: *Russia joins war in Syria: Five key points* [online], 2015. 10. 01. Forrás: bbc.com [2016. 09. 26.].

42 International Crisis Group: *Russia's Choice in Syria*, Crisis Group Middle East Briefing N47, Istanbul/New York/Brussels [online], 2016. 03. 29. Forrás: crisisgroup.org [2016. 09. 27.], 2-3. o.

43 Richard SISK: *Russia Spending \$4 Million a Day in Syria to Back Assad Regime* [online], 2015. 10. 27. Forrás: military.com [2016. 09. 27.].

44 Steven SIMON: *Putin's Long-Term Strategy in Syria* [online], 2016. 03. 15. Forrás: foreignaffairs.com [2016. 09. 27.].

Végül 2016 márciusában Putyin elnök legalább olyan váratlanul jelentette be az orosz erők kivonását Szíriából, mint ahogy majdnem fél évvel korábban magát az intervenciót. A bejelentésre éppen aznap került sor, amikor több mint két év után Genfben újrakezdődtek az ENSZ közvetítésével zajló béketárgyalások a szíriai polgárháborúban szemben álló felek között. A döntést Oroszország azzal indokolta, hogy a katonai beavatkozás bizonyos célok kitűzésével történt, amelyeket nagyrészt sikerült elérni, így megkezdhető az orosz erők kivonása, az orosz katonai jelenlét ugyanakkor továbbra sem szűnik meg Szíriában. Sőt, Putyin elnök pár nappal később arra figyelmeztetett, hogy a továbbra is fennmaradó orosz katonai jelenlétet szükség esetén „órákon belül” meg tudják erősíteni.⁴⁵ A beavatkozás végső értékeléseként elmondható, hogy az intervenció nagymértékben hozzájárult a mérleg nyelvének az Aszad-rezsim oldalára billentéséhez, a folyamatos orosz katonai jelenlét az országban pedig garantálja Moszkva befolyását a polgárháború kimenetelére.⁴⁶

Az orosz katonai erők „részleges visszavonására” az elemzők többféle magyarázatot is adtak. Az egyik kézenfekvő indok például a spórolás lehetett. Bár az orosz légi hadjárat becslések szerint még hónapokig folytatódhatott volna anyagi gondok nélkül, nem szabad elfelejteni, hogy Oroszország GDP-je 2015-ben 3,7 százalékkal csökkent, a rubel pedig 50 százalékkal gyengült a dollárhoz képest 2014 óta, így az ország gazdasága olyan meggyengült helyzetben van, hogy minden megtakarítás számít. Putyin elnök gazdasági megszorítások keretében bejelentést is tett a védelmi kiadások csökkentéséről.⁴⁷ Mindezt figyelembe véve egy nyílt végű háború meglehetősen drága vállalkozás lenne Moszkva számára, előre látható stratégiai haszon nélkül.⁴⁸

Dmitry Adamsky szerint Moszkva a szíriai katonai beavatkozást mindmáig az „észszerű és elegendő” katonai jelenlét politikáját követve hajtotta és hajtja végre. Ennek a lényege, hogy csak az orosz befolyás megőrzéséhez feltétlenül szükséges mértékben alkalmazandó katonai erő, a polgárháborúba sodródást elkerülve, ami lényegében egyenlő a maximális eredmény minimális erőfeszítéssel történő elérésének stratégiájával. A túl kevés és a túl sok erő alkalmazása közötti egyensúly érdekében pedig Oroszország a diplomácia és az intervenció kombinációját igyekszik alkalmazni. Láthattuk, hogy az orosz légitámadások nagymértékben meggyengítették a szíriai ellenzékot, és az Iszlám Állam több száz fegyveresével végeztek, ami megerősítette a rezsim pozícióját, és valamennyi harcoló fél számára vonzóbbá tette a politikai rendezés útját. Mindemellett Oroszország bebiztosította szíriai jelenlétét, megkerülhetetlen szereplővé válva ebben a közel-keleti konfliktusban, miközben az ukrán válságról elterelte a figyelmet. Moszkva számára siker az új orosz fegyverrendszerek tesztelése, a katonai képességek demonstrálása is a fegyvereladások növelése, valamint a NATO figyelmeztetése céljából.⁴⁹

45 Vladimir ISACHENKOV: *President Vladimir Putin has signaled Russia's intention to maintain a high-profile role in Syria despite its partial military withdrawal* [online], 2016. 03. 17. Forrás: usnews.com [2016. 09. 29.].

46 Holly YAN, Tim HUME: *Russia begins withdrawing forces from Syria* [online], 2016. 03. 15. Forrás: edition.cnn.com [2016. 09. 26.].

47 Christian LOWE, Katya GOLUBKOVA, Larry KING: *Russia will cut defense budget by 5 percent in 2016, RIA reports* [online], 2016. 03. 06. Forrás: reuters.com [2016. 10. 01.].

48 Kimberly MARTEN, Rajan MENON: *Putin's Mission Accomplished?* [online], 2016. 03. 15. Forrás: foreignaffairs.com [2016. 09. 30.].

49 Dmitry ADAMSKY: *Putin's Game in Syria* [online], 2016. 04. 03. Forrás: foreignaffairs.com [2016. 09. 24.].

Egyes szakértők szerint az Egyesült Államok által elkövetett hibák, a habozás, az üres ultimátumok és a világos stratégia hiánya mind azt jelezheték Oroszország számára, hogy az amerikai befolyás csökkenésével eljött Moszkva ideje a beavatkozásra. Ugyanis amíg az Obama-adminisztráció rendszeresen azt hangoztatta, mennyire haszontalan lenne katonai erőt alkalmazni a közel-keleti politikai folyamatok alakítása érdekében, az orosz elnök katonai intervenciója hónapok alatt átírta a szíriai polgárháború erőviszonyait. Az orosz katonai beavatkozást követően nyilvánvalóvá vált, hogy ezzel a lépéssel Moszkva gyakorlatilag megfosztotta az Egyesült Államokat egy török–szír határ menti repüléstilalmi zóna kialakításának a lehetőségétől, tekintettel arra, hogy az Obama-adminisztráció mindenképpen el akarja kerülni a konfrontációt Oroszországgal. Az orosz beavatkozást megelőzően az amerikai harci gépek jelenléte volt a meghatározó a térségben, a fokozódó orosz jelenlét azonban nagymértékben korlátozta az Egyesült Államok légi műveleti mozgásterét.⁵⁰

Az orosz katonai intervenció hírére az Obama-adminisztráció azzal az előrejelzéssel reagált, hogy Putyin elnök meg fogja bánni ezt a lépését, amely csak arra lesz jó, hogy kutyaszorítóba manőverezze magát. Ezzel szemben azonban Putyin intervenciója fordított a polgárháború menetén, és segítette a kormányerőknek korábban elvesztett területeket visszafoglalni. Moszkva mindemellett hónapokon keresztül feszültség alatt tartotta az akkor éppen átmenetileg mélypontra lévő török–orosz kapcsolatokat harci gépeinek törökországi határsértéseivel, illetve a szíriai légítámadásai által kiváltott újabb, Törökország felé irányuló menekülthullámmal. Az Egyesült Államokkal rivalizálva pedig együttműködést alakított ki a szíriai kurdokkal, akik bár szövetségesei az amerikai vezetésű, Iszlám Állam elleni nemzetközi koalíciónak, de Törökország miatt nem lehetnek a politikai megoldás részesei, mert Ankara terroristának tartja őket.⁵¹

Érdekességként megjegyzendő, hogy az orosz beavatkozás egyik oka lehetett a Szíriába tervezett földgázvezetékekkel kapcsolatos érdekütközés is. A szíriai polgárháborúnak valamennyi szereplője ugyanis földgázexportáló ország, melyeket érthető módon gazdasági érdekek fűznek egy-egy szíriai gázvezetékprojekthez, amelyen keresztül katari vagy iráni földgázt szállítanak Európába. Ez azért is fontos kérdés, mert a gazdasági szankciók feloldásával egyre nagyobb mozgásteret nyerő Iránnak a földgázkészletei is hozzáférhetővé válnak. Éppen az arab tavasz folyamatának elején, 2011-ben került bejelentésre egy iráni–iraki–szíriai gázvezeték megépítéséről született megállapodás, melynek dokumentumait 2012 júliusában alá is írták a felek, az eredeti tervek szerint pedig 2016 végére meg is építették volna, ám végül közbeszólt a szíriai konfliktus eszkalálódása. Oroszország számára azonban ennek a vezetéknek a megépülése kifejezetten jó lenne, hiszen így ellenőrzése alatt tarthatná európai piacának gázellátását. Mindezek fényében tehát a szíriai polgárháború esetleges politikai rendezésekor a különböző földgázszállítási érdekütközéseket is kezelni kellene.⁵²

50 John HANNAH: *Russia's Middle East Offensive* [online], 2016. 09. 13. Forrás: foreignpolicy.com [2016. 09. 24.].

51 Frida GHITIS: *Russia is using Syria to run circles around U.S.* [online], 2016. 02. 23. Forrás: edition.cnn.com [2016. 09. 29.].

52 Mitchell A. ORENSTEIN, George ROMER: *Putin's Gas Attack* [online], 2015. 10. 14. Forrás: foreignaffairs.com [2016. 10. 01.].

Irán és Oroszország fokozódó együttműködése

Oroszország szíriai polgárháborúban betöltött szerepének egyik fontos eleme az egyre szorosabbnak bizonyuló orosz–iráni együttműködés, amelynek talán a legfontosabb momentuma az volt, amikor 2016 augusztusában Irán meglepő módon engedélyezte, hogy az orosz légierő harci gépei egy iráni légibázisról felszállva hajtsanak végre bombázó műveleteket Szíriában. Ennek a jelentőségét az adja, hogy Irán 1979 óta különösen féltve őrzi szuverenitását, ezért az elmúlt 37 évben nem volt rá példa, hogy egy másik ország fegyveres erői számára megnyissa egy katonai bázisának kapuit. Az, hogy erre most sor kerülhetett, jól szimbolizálja az egyre szorosabb politikai és katonai együttműködést Teherán és Moszkva között.⁵³

Irán az Egyesült Államokkal szembe helyezkedve még az 1980-as évek végétől kezdett Moszkvához közeledni. 1991 után a hidegháborút követően Vlagyimir Putyin orosz elnök mindig is szerette volna Oroszországot újra pozícióba hozni a Közel-Keleten, erre azonban nem sok lehetősége kínálkozott. Az utóbbi években Szíria polgárháborúba süllyedt, Egyiptom, Irak, Líbia és Jemen állandóan belső kihívásokkal küzd, Izrael és Szaúd-Arábia pedig túl jó kapcsolatokat ápol az Egyesült Államokkal. Mindezt figyelembe véve Oroszország regionális hatalmi szerepének biztosításához gyakorlatilag csak Irán szolgálhat egyfajta hídfőként, miközben az orosz–iráni összefogásból Teherán is hasznot húzhat. A szíriai konfliktusban jelenleg mind a két ország egy oldalon áll: közös céljuk a rezsim fennmaradásának biztosítása és az ellenzéki erők felszámolása, a terrorizmus, azaz részben az Iszlám Állam és az an-Núszra Front (új nevén Dzsabat Fatah al-Sam) elleni harc Szíriában és Irakban. Ugyanakkor Oroszország a nagyhatalmi ambíciói érdekében nem idegenítheti el a szunnita országokat és nem haragíthatja magára Izraelt. Viszont éppen ezért sokkal valószínűbb lehet, hogy Moszkva előbb jut megállapodásra az Egyesült Államokkal Szíria és az Aszad-rezsim jövőjét illetően, mint Teherán.⁵⁴

Az orosz–iráni közeledésnek gazdasági okai is lehetnek, hiszen az orosz nukleáris és hadiipar számára Irán jó piaci lehetőséget jelent. A politikai érdekek tekintetében mindkét ország számára aggasztó, hogy az amerikai erők kivonásával Afganisztánban egyre aktívabbak a tálibok, a régióban pedig folyamatosan erősödnek a szélsőséges szunnita mozgalmak. A szíriai válság tehát kitűnő lehetőséget adott Teheránnak és Moszkvának az amerikai befolyás csökkentésére, illetve saját hatalmi pozícióik megerősítésére a térségben.⁵⁵

Az orosz békekezdeményezések és a tűzszüneti tárgyalások

Az ENSZ Biztonsági Tanácsában orosz tiltakozással megakadályozott határozattervezetek és az orosz katonai beavatkozás mellett mindenképp szót kell ejtenünk Oroszország

53 Erin CUNNINGHAM, Karen DEYOUNG: *Strikes from Iranian air base show Russia's expanding footprint in the Middle East* [online], 2016. 08. 16. Forrás: washingtonpost.com [2016. 09. 30.].

54 Mohsen MILANI: *Iran and Russia's Uncomfortable Alliance* [online], 2016. 08. 31. Forrás: foreignaffairs.com [2016. 09. 24.].

55 Anna BORSHCHEVSKAYA: *Vladimir Putin and the Shiite Axis* [online], 2016. 08. 30. Forrás: foreignpolicy.com [2016. 09. 24.].

utóbbi években tett kezdeményezéseiről, melyek a szíriai polgárháború békés rendezését kívánták szolgálni.

Az orosz külügyminisztérium még 2012. január 30-án informális találkozót javasolt Moszkvában a szíriai kormányzat és az ellenzék között,⁵⁶ melyre végül az ellenzéki képviselők elutasító válasza miatt nem került sor. Ezt követően februárban az ENSZ BT állandó tagjai képviselőinek megbeszélésén Vitalij Csurkin orosz ENSZ-nagykövet egy három pontból álló tervet terjesztett elő, ami az orosz álláspont szerint tárgyalóasztalhoz ültethette volna a kormányt és az ellenzéki erőket, és Aszad elnök lemondásával végződött volna. Az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország azonban végül elutasította a javaslatot, abban a meggyőződésben, hogy az Aszad-rezsim bukása már amúgy is csak idő kérdése.⁵⁷ 2013 novemberében Oroszország ismét megkísérelte tárgyalóasztalhoz ültetni a feleket Moszkvában, miután az amerikai és az orosz tárgyalódelegációk képtelenek voltak megegyezni Aszad sorsáról.⁵⁸ Oroszország diplomáciai lépéseinek listájára írható még, hogy 2015 októberében Moszkva kezdeményezésére hívták meg először Iránt a bécsi béketárgyalásokra.⁵⁹ Oroszországnak fontos szerepe volt még abban is, hogy Szíria 2013-ban csatlakozott a vegyifegyver-tilalmi egyezményhez, s ennek köszönhetően Moszkva képes volt megakadályozni a külső katonai intervenciót Szíriában.⁶⁰

Az első országos kiterjedésű tűzszüneti megállapodást 2016. február 22-én jelentette be Oroszország és az Egyesült Államok, amely február 27-én lépett életbe, a betartása azonban egyik félnek sem sikerült, így a tűzszünet április végére gyakorlatilag összeomlott. Ennek ellenére a februári megállapodás kiegészítéseként május elején bejelentették, hogy a tűzszünetet Aleppó városára is kiterjesztik.⁶¹ 2016. szeptember 10-én Oroszország és az Egyesült Államok hosszú tárgyalásokat követően újabb megállapodásra jutott, amelynek értelmében tűzszünet állt volna be a szíriai kormányerők és az amerikai koalíció által támogatott ellenzéki fegyveresek között szeptember 12-től, és hét nap fegyvernnyugvást követően a két ország közös összefogással folytathatta volna a harcot az Iszlám Állam és az al-Kaidához köthető Dzsabat Fatah al-Sam (korábbi nevén an-Núszra Front) ellen.⁶² Ehhez képest a tűzszünet mindössze pár napig tartott, amíg egy szíriai katonai bázis ellen – állítólag tévedésből – koalíciós erők által végrehajtott légitámadásban több mint 62 szíriai katona vesztette életét,⁶³ majd pár nappal később egy ENSZ-segélykonvojt ért – állítólag orosz – légitámadásban meghalt öt humanitárius mun-

56 Al Arabiya: *Russia says Syria agrees to peace talks with opposition amid mounting pressures* [online], 2012. 01. 30. Forrás: english.alarabiya.net [2016. 09. 30.].

57 Julian BORGER – Bastien INZAURRALDE: *West 'ignored Russian offer in 2012 to have Syria's Assad step aside'* [online], 2015. 09. 20. Forrás: theguardian.com [2016. 09. 30.].

58 Oren DORELL: *Canceled Syria talks may get new start in Moscow* [online], 2013. 11. 07. Forrás: usatoday.com [2016. 09. 30.].

59 Thomas ERDBRINK, Sewell CHAN, David E. SANGER: *After a U.S. Shift, Iran Has a Seat at Talks on War in Syria* [online], 2015. 10. 28. Forrás: nytimes.com [2016. 09. 30.].

60 Michael R. GORDON: *U.S. and Russia Reach Deal to Destroy Syria's Chemical Arms* [online], 2013. 09. 14. Forrás: nytimes.com [2016. 09. 27.].

61 Curt MILLS: *U.S., Russia Announce New Syria Cease-Fire* [2016. 05. 04.] Forrás: usnews.com [2016. 09. 30.].

62 David E. SANGER, Anne BARNARD: *Russia and the United States Reach New Agreement on Syria Conflict* [online], 2016. 09. 09. Forrás: nytimes.com [2016. 09. 26.].

63 Stim HUME, Steve ALMASY, Barbara STARR, Richard ROTH: *Syria ceasefire under threat after US-led strikes kill regime troops, Russia says* [online], 2016. 09. 18.

kás.⁶⁴ A szíriai katonai bázis bombázásáért Oroszország és Aszad szíriai elnök az Egyesült Államokat okolta, míg a segélykonvoj megtámadásáért fordítva, Washington Moszkvát és Damaszkuszt tartotta felelősnek, a tűzszünet így rövid idő alatt ismét összeomlott, az Aszad-rezsim erői pedig új, a korábbiaknál is hevesebb offenzívát indítottak orosz légi támogatással és több száz Iránhoz kötődő fegyveres segítségével Aleppó visszafoglalására.⁶⁵

Következtetések

Jeffrey Stacey szerint – aki évekig szolgálta az Obama-adminisztrációt külügyi tisztségviselőként – a szíriai katonai beavatkozással Putyin elnök hasonló forgatókönyvet követett, mint korábban Ukrajnában, ahol a sikeres „hibrid háborúja” által háttérbe szorított Kijev és Washington hajlandó volt tűzszüneti megállapodást kötni Moszkvával, ami végül inkább időhúzásnak bizonyult, mint őszinte megegyezésnek. A tűzszünet összeomlását követően ugyanis Oroszország mindent ott folytatott, ahol azt korábban abbahagyta, tovább destabilizálva az országot, mígnem újabb tűzszüneti megállapodást kötött, amit szintén nem tartott be. Stacey szerint Szíriában is erre kell számítani, s ebben a tekintetben nem lehet meglepő számunkra, hogy eddig rövid életűnek bizonyultak a tűzszüneti megállapodások.⁶⁶

A szövetségesek közötti egyetértés hiányában, illetve a közös ellenség azonosítása nélkül az Egyesült Államok számára különösen nehéznek bizonyult a szíriai polgárháború kezelése. Az amerikai vezetésű koalíció építésekor Washingtonban olyan szövetségesekkel is számolni kellett (és kell a mai napig), akik csak az Aszad-rezsim ellen akarnak harcolni, a szélsőséges iszlamistákkal viszont már nem. Emellett ott van még a szíriai kormánzzal és az iszlamistákkal is szemben álló Törökország – amely mégis inkább a kurdok terjeszkedését akarja megfékezni – vagy az eseményeket bizonytalansággal, de szükség esetén beavatkozásra készen szemlélő Izrael esete is. Ehhez képest Oroszország határozott célokkal és a szövetségeseivel összhangban volt képes beavatkozni a konfliktusba, hogy újjáélessze az orosz befolyást a Közel-Keleten.⁶⁷

Egyes vélemények szerint az Egyesült Államoknak és Oroszországnak a szíriai polgárháború rendezésével kapcsolatos nézeteltérései, valamint az eddig tető alá hozott tűzszüneti megállapodások kudarcjai ellenére Washingtonnak és Moszkvának a jövőben is arra kell majd törekednie, hogy valamilyen szinten együtt tudjanak működni a konfliktus lezárása érdekében. Erre részben azért is lesz szükség, mert az Aszad-rezsim támogatói közül Oroszország az egyetlen olyan szereplő, amely egy politikai megállapodás esetén hajlandó lenne elengedni Aszad elnök kezét, és ehhez rendelkezik is megfelelő politikai tőkével és katonai képességekkel. Moszkva leginkább azért ellenzi továbbra is az Aszad-rezsim hatalomból való erőszakos eltávolítását, mert komoly kétségei vannak afelől, hogy biztosítható

64 Merrit KENNEDY: *5 Medical Workers Reportedly Killed In Airstrikes After Syria Truce Collapses* [online], 2016. 09. 21. Forrás: npr.org [2016. 09. 26.].

65 Bradley KLAPPER, Matthew LEE: *Kerry admits diplomacy at impasse as Syrian truce collapses* [online], 2016. 09. 22. Forrás: usnews.com [2016. 09. 26.].

66 Jeffrey A. STACEY: *Russia's Pyrrhic Victory in Syria* [online], 2016. 03. 20. Forrás: foreignaffairs.com [2016. 09. 30.].

67 Luay Al KHATTEEB, Abbas KADHIM: *How to Work With Russia in Syria* [online], 2015. 10. 18. Forrás: foreignaffairs.com [2016. 09. 30.].

lenne a békés, rendezett hatalmi átmenet, azaz az iraki vagy a líbiai káosz megismétlődésétől tart. Ennek megfelelően az orosz álláspont szerint a legjobb esetben egy hatalommegosztási megállapodás jöhetne létre Szíria különböző politikai és társadalmi szereplői között, Aszad elnököt is bevonva.⁶⁸

Mások viszont úgy látják, hogy Oroszország ahelyett, hogy konstruktívan együttműködjön Washingtonnal, inkább proxy háborút vív Szíriában az Egyesült Államok ellen, amelyben nyeresre is áll. Tom Cotton amerikai szenátor ezért úgy véli, hogy az Egyesült Államoknak konfrontációs politikát kellene követnie Oroszországgal szemben, kezdve egy szíriai repüléstilalmi zóna kialakításával és az ellenzéki erők támogatásának fokozásával.⁶⁹

2016 őszén, a szeptemberi tűzszünet összeomlását követően ismét bebizonyosodott, hogy míg az Egyesült Államok továbbra is ragaszkodik a diplomáciai eszközök elsődlegességéhez, addig Oroszország a tárgyalások folytatása mellett a katonai erő alkalmazásától sem riad vissza, ha érdekei úgy kívánják. Az orosz katonai intervenció évfordulóján, 2016. szeptember 30-án az orosz légitámadások mérlege a Szíriai Emberi Jogi Megfigyelőközpont jelentései szerint 9364 halálos áldozat, a civil áldozatok száma közel 4000, a sebesülteké pedig 20 000. Moszkva az évforduló előtti napon jelentette be, hogy fokozza a légi hadjáratát, méghozzá az Egyesült Államoknak a tárgyalások felfüggesztésére vonatkozó fenyegetése ellenére.⁷⁰ Mindezek után pedig Oroszország még figyelmeztette is az Egyesült Államokat egy esetleges amerikai katonai beavatkozás lehetséges katasztrofális következményeire.⁷¹ Az Obama-adminisztráció tehát igen nehéz helyzetbe került, mivel diplomáciai kezdeményezéseit a konfliktus szereplőinek egy része egyszerűen ignorálja, katonai intervencióra pedig tulajdonképpen nincs jogalapja, miközben Oroszország az Aszad-rezsim kérésére avatkozott be a polgárháborúba. Minden bizonnyal Obama elnök utódjának sem lesz majd könnyű dolga Oroszországgal a szíriai polgárháború rendezését illetően.

FELHASZNÁLT IRODALOM

GAZDIK Gyula: Szíria az „arab tavasz” sodrában, *Nemzet és Biztonság*, 5. évf., 2012/4, 111–128. o.

Scott WILSON, Joby WARRICK: *Assad must go, Obama says* [online], 2011. 08. 18. Forrás: washingtonpost.com [2016. 09. 26.]

Peter BAKER: *Heavy Pressure Led to Decision by Obama on Syrian Arms* [online], 2013. 06. 14. Forrás: nytimes.com [2016. 09. 30.]

U.S. Department of Defense: *Operation Inherent Resolve* [online] 2016. 09. 20. Forrás: defense.gov [2016. 09. 26.]

Michael D. SHEAR, Helene COOPER, Eric SCHMITT: *Obama Administration Ends Effort to Train Syrians to Combat ISIS* [online], 2015. 10. 09. Forrás: nytimes.com [2016. 09. 26.]

68 Randa SLIM: *Can Anyone Stop the Syrian War?* [online], 2016. 09. 12. Forrás: foreignpolicy.com [2016. 09. 26.]

69 Tom COTTON: *Proxy Wars* [online], 2015. 11. 24. Forrás: foreignaffairs.com [2016. 10. 01.]

70 Al Jazeera News: *Syria's war: 'Russian air raids kill 9,400 in one year'* [online], 2016. 10. 01. Forrás: aljazeera.com [2016. 10. 02.]

71 Martin CHULOV: *Russia warns US not to intervene as hospital is hit in latest Aleppo blitz* [online], 2016. 10. 02. Forrás: theguardian.com [2016. 10. 02.]

- PÓTI László, N. RÓZSA Erzsébet: [Oroszország Szíriában: nem második ukrán front](#), *Külügyi és Külgazdasági Intézet, KKI-elemzések*, E-2015/38.
- BBC News: [Syria crisis: Where key countries stand](#) [online], 2015. 10. 30. Forrás: [bbc.com](#) [2016. 09. 26.]
- UNHCR: [Syria Regional Refugee Response](#) [2016. 09. 29.]
- Tim HUME: [Turkey's Erdogan, Russia's Putin reset relationship after jet shootdown](#) [online], 2016. 08. 09. Forrás: [edition.cnn.com](#) [2016. 09. 29.]
- Erika SOLOMON, Kathrin HILLE: [Turkey and Russia reassess role in Syria](#) [online], 2016. 07. 01. Forrás: [ft.com](#) [2016. 09. 30.]
- Press TV: [No lasting solution to Syria crisis without Russia, Iran: Turkey](#) [online], 2016. 08. 19. Forrás: [presstv.com](#) [2016. 09. 29.]
- The Jerusalem Post: [Iran spending billions to back Assad](#) [online], 2015. 06. 11. Forrás: [jpost.com](#) [2016. 09. 29.]
- HORVÁTH Jenő (szerk.): *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*, Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
- Andrej KREUTZ: [Syria: Russia's Best Asset in the Middle East](#), *IFRI, Russie.Nei. Visions* No. 55., [online], 2010. november. Forrás: [ifri.org](#) [2016. 09. 20.]
- TÁLAS Péter, VARGA Gergely: [Stratégiai törekvések a szíriai válság kapcsán II.](#), *Nemzet és Biztonság*, 6. évf., 2013/1-2, 66-86. o.
- Ruslan PUKHOV: [Why Russia Is Backing Syria](#) [online], 2012. 07. 06. Forrás: [nytimes.com](#) [2016. 09. 20.]
- AFP: [Russian Islamists pledge allegiance to IS](#) [online], 2015. 06. 24. Forrás: [timesofisrael.com](#) [2016. 09. 27.]
- Andrew ROTH: [Russia confirms Sinai plane crash was the work of terrorists](#) [online], 2015. 11. 17. Forrás: [washingtonpost.com](#) [2016. 09. 27.]
- International Crisis Group: [The North Caucasus Insurgency and Syria: An Exported Jihad?](#) Europe Report N238, Brussels, [online], 2016. 03. 16. Forrás: [crisisgroup.org](#) [2016. 09. 27.]
- Mikhail BARABANOV: [Russian Interests in Syria: Myths and Reality](#), *Moscow Defence Brief*, 30. évf., 2012/4.
- The Wall Street Journal: [Syria Opposition Leader Interview Transcript](#) [online], 2011. 12. 02. Forrás: [wsj.com](#) [2016. 09. 19.]
- United Nations Security Council: [6711th meeting](#) [online], 2012. 02. 04. Forrás: [securitycouncilreport.org](#) [2016. 09. 19.]
- United Nations Security Council: [Veto](#)s [2016. 09. 24.]
- United Nations Security Council: [6627th meeting](#) [online], 2011. 10. 04. Forrás: [un.org](#) [2016. 09. 24.]
- United Nations Security Council: [6810th meeting](#) [online], 2012. 07. 19. Forrás: [un.org](#) [2016. 09. 24.]
- United Nations Security Council: [7180th meeting](#) [online], 2014. 05. 22. Forrás: [un.org](#) [2016. 09. 24.]
- The National/Arabic News Digest: [Russia's engagement in Syria is escalating](#) [online], 2016. 09. 27. Forrás: [thenational.ae](#) [2016. 09. 29.]
- BBC News: [Russia joins war in Syria: Five key points](#) [online], 2015. 10. 01. Forrás: [bbc.com](#) [2016. 09. 26.]
- International Crisis Group: [Russia's Choice in Syria](#), Crisis Group Middle East Briefing N47, Istanbul/New York/Brussels [online], 2016. 03. 29. Forrás: [crisisgroup.org](#) [2016. 09. 27.], 2-3. o.
- Richard SISK: [Russia Spending \\$4 Million a Day in Syria to Back Assad Regime](#) [online], 2015. 10. 27. Forrás: [military.com](#) [2016. 09. 27.]
- Steven SIMON: [Putin's Long-Term Strategy in Syria](#) [online], 2016. 03. 15. Forrás: [foreignaffairs.com](#) [2016. 09. 27.]
- Vladimir ISACHENKOV: [President Vladimir Putin has signaled Russia's intention to maintain a high-profile role in Syria despite its partial military withdrawal](#) [online], 2016. 03. 17. Forrás: [usnews.com](#) [2016. 09. 29.]
- Holly YAN, Tim HUME: [Russia begins withdrawing forces from Syria](#) [online], 2016. 03. 15. Forrás: [edition.cnn.com](#) [2016. 09. 26.]
- Christian LOWE, Katya GOLUBKOVA, Larry KING: [Russia will cut defense budget by 5 percent in 2016, RIA reports](#) [online], 2016. 03. 06. Forrás: [reuters.com](#) [2016. 10. 01.]
- Kimberly MARTEN, Rajan MENON: [Putin's Mission Accomplished?](#) [online], 2016. 03. 15. Forrás: [foreignaffairs.com](#) [2016. 09. 30.]

- Dmitry ADAMSKY: [Putin's Game in Syria](#) [online], 2016. 04. 03. Forrás: [foreignaffairs.com](#) [2016. 09. 24.]
- John HANNAH: [Russia's Middle East Offensive](#) [online], 2016. 09. 13. Forrás: [foreignpolicy.com](#) [2016. 09. 24.]
- Frida GHITIS: [Russia is using Syria to run circles around U.S.](#) [online], 2016. 02. 23. Forrás: [edition.cnn.com](#) [2016. 09. 29.]
- Mitchell A. ORENSTEIN, George ROMER: [Putin's Gas Attack](#) [online], 2015. 10. 14. Forrás: [foreignaffairs.com](#) [2016. 10. 01.]
- Erin CUNNINGHAM, Karen DEYOUNG: [Strikes from Iranian air base show Russia's expanding footprint in the Middle East](#) [online], 2016. 08. 16. Forrás: [washingtonpost.com](#) [2016. 09. 30.]
- Mohsen MILANI: [Iran and Russia's Uncomfortable Alliance](#) [online], 2016. 08. 31. Forrás: [foreignaffairs.com](#) [2016. 09. 24.]
- Anna BORSHCHEVSKAYA: [Vladimir Putin and the Shiite Axis](#) [online], 2016. 08. 30. Forrás: [foreignpolicy.com](#) [2016. 09. 24.]
- Al Arabiya: [Russia says Syria agrees to peace talks with opposition amid mounting pressures](#) [online], 2012. 01. 30. Forrás: [english.alarabiya.net](#) [2016. 09. 30.]
- Julian BORGER, Bastien INZAURRALDE: [West 'ignored Russian offer in 2012 to have Syria's Assad step aside'](#) [online], 2015. 09. 20. Forrás: [theguardian.com](#) [2016. 09. 30.]
- Oren DORELL: [Canceled Syria talks may get new start in Moscow](#) [online], 2013. 11. 07. Forrás: [usatoday.com](#) [2016. 09. 30.]
- Thomas ERDBRINK, Sewell CHAN, David E. SANGER: [After a U.S. Shift, Iran Has a Seat at Talks on War in Syria](#) [online], 2015. 10. 28. Forrás: [nytimes.com](#) [2016. 09. 30.]
- Michael R. GORDON: [U.S. and Russia Reach Deal to Destroy Syria's Chemical Arms](#) [online], 2013. 09. 14. Forrás: [nytimes.com](#) [2016. 09. 27.]
- Curt MILLS: [U.S., Russia Announce New Syria Cease-Fire](#) [2016. 05. 04.] Forrás: [usnews.com](#) [2016. 09. 30.]
- David E. SANGER, Anne BARNARD: [Russia and the United States Reach New Agreement on Syria Conflict](#) [online], 2016. 09. 09. Forrás: [nytimes.com](#) [2016. 09. 26.]
- Stim HUME, Steve ALMASY, Barbara STARR, Richard ROTH: [Syria ceasefire under threat after US-led strikes kill regime troops, Russia says](#) [online], 2016. 09. 18.
- Merrit KENNEDY: [5 Medical Workers Reportedly Killed In Airstrikes After Syria Truce Collapses](#) [online], 2016. 09. 21. Forrás: [npr.org](#) [2016. 09. 26.]
- Bradley KLAPPER, Matthew LEE: [Kerry admits diplomacy at impasse as Syrian truce collapses](#) [online], 2016. 09. 22. Forrás: [usnews.com](#) [2016. 09. 26.]
- Jeffrey A. STACEY: [Russia's Pyrrhic Victory in Syria](#) [online], 2016. 03. 20. Forrás: [foreignaffairs.com](#) [2016. 09. 30.]
- Luay Al KHATTEEB, Abbas KADHIM: [How to Work With Russia in Syria](#) [online], 2015. 10. 18. Forrás: [foreignaffairs.com](#) [2016. 09. 30.]
- Randa SLIM: [Can Anyone Stop the Syrian War?](#) [online], 2016. 09. 12. Forrás: [foreignpolicy.com](#) [2016. 09. 26.]
- Tom COTTON: [Proxy Wars](#) [online], 2015. 11. 24. Forrás: [foreignaffairs.com](#) [2016. 10. 01.]
- Al Jazeera News: [Syria's war: 'Russian air raids kill 9,400 in one year'](#) [online], 2016. 10. 01. Forrás: [aljazeera.com](#) [2016. 10. 02.]
- Martin CHULOV: [Russia warns US not to intervene as hospital is hit in latest Aleppo blitz](#) [online], 2016. 10. 02. Forrás: [theguardian.com](#) [2016. 10. 02.]